

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИТЕ ПО МАРШРУТ ДУПНИЦА- СЪЕВАТА ДУПКА- ДРЯНОВСКИ МОНАСТИР- ВЕЛИКО ТЪРНОВО- ТРЯВНА- ГАБРОВО- ЕТЪРА- ШИПКА- КАЛОФЕР- ДУПНИЦА

Пещерата Съева дупка

Пещерата Съева дупка е една от деветте благоустроени пещери в България. Намира се до село Брестница, Ловешка област. Името ѝ идва от братята близнаци Съю и Сею, които са използвали пещерата за укритие по време на османското владичество. Съева дупка е обявена за природна забележителност със Заповед No.2810 от 10.10.1962.

При работата по благоустрояване на пещерата са намерени кости на животни, глинени съдове и римски монети. Пещерата е била благоустроена за посещения още през 1967 г., но през 1990 е затворена. Отново е отворена през 2004 г.

Съева дупка се състои от 5 зали, най-голяма от които е залата на Срутището. Първата зала след входа е Купена, наречена така заради характерно образувание с формата на купа сено. Втората зала е Срутището – образувала се е при голямо земетресение и е обсипана с каменни блокове. Следващите зали са Хармана, Белия замък и Космоса. Съева дупка е изключително красива – тук се срещат всички видове пещерни образувания – сталактити, сталагмити, синтрови езера, драперии и др. Със своите стени и таван, покрити с каменна украса, пещерата създава усещането, че човек се намира в катедрала.

В зала Хармана има много добра акустика – тук се провеждат концерти. В нея са пели много хорове и известни изпълнители. Тук са снимани и няколко филма.

Многобройните образувания наподобяват различни фигури. Екскурзоводът на пещерата посочва едно след друго причудливите форми и назовава имената им. Посещението на пещерата не е продължително (по-малко от час), но за сметка на това в района има други интересни неща, които могат да запълнят цял ден. В непосредствена близост до Съева дупка за търсачите на силни усещания са изградени Via Ferrata и въжена градина Ледницата.

Via Ferrata (железен път) се нарича метално съоръжение от стъпала, мостове и парапети, което служи за преодоляване на отвесни стени без алпийски умения и до днес се използва в Алпите и други планини за по-бързо и безопасно придвижване по труднодостъпни терени. За преминаването винаги се използва алпийска екипировка, защото въпреки че тази дейност е много далеч от катеренето като спорт, се изкачват отвесни стени. Виа ферата Ледницата е единствената по рода си в България и

представлява комплекс от съоръжения, които са подходящи както за начинаещи, така и за по-опитни туристи. Вълнуващото екстремно преживяване е гарантирано, разбира се, в рамките на безопасното. По стената на 100-метровата скала „Ледницата” са прокарани няколко маршрута с различна трудност. Преминавайки по системите, човек разчита само на собствените си мускули, смелост и, разбира се – правилно използваната екипировка, която може да се наеме на място.

Дряновският манастир

Дряновският манастир е разположен е в долината на река Дряновска, в красива карстова местност, на 4 км. от гр. Дряново, на 14 км. от Габрово и на 24 км. от Велико Търново.

История на манастира:

Дряновският манастир е основан в края на 12 началото на 13в., като първоначално се е намирал на около 2 км. северно от сегашния комплекс. През 14в. манастирът е бил един от главните средища на исихазма и е давала подслон на множество монаси. В края на същия век обителта е разрушена от османците и е възобновен на ново място в местността "Голям Свети Архангел". И този втори манастир споделил съдбата на първия.

За пореден път Дряновският манастир е изграден в края на 17в. на мястото където се намира и до днес. По това време са построени съборна църква и една по малка зимна църква "Успение Богородица". По това време е функционирало и килийно училище. В манастира е имало репис на Паисиевата история, направен през 1783- 1793г.

През 40-те години на 19в. по времето на игумена Рафаил започнало обновяването на Дряновския манастир. Били издигнати жилищните постройки, а в 1845г. е завършен и новия храм. след обновата манастирът притежавал две църкви и 5 корпуса с над 90 килии и стаи за гости.

Историята на Дряновския манастир е тясно свързана с борбите на българския народ за национална свобода. В манастирът се намирала една от главните квартири на БЦРК в Търново и в него често са пребивавали Васил Левски и Георги Измирлиев. Имало е таен склад за храни и оръжия, поради което по време на Априлското въстание отрядът на поп Харитон и Бачо Киро се насочил натам и превърнал Светата обител в своя крепост. В продължение на девет дни четниците устоявали срещу напора на многобройната турска войска и башибозушките орди. След разгрома на

бунта манастира е изгорен, но скоро е възстановен. През 1897г. е издигнат паметник-костница на загиналите въстаници, напомнящ за самоотвержната борба на бунтовниците.

Велико Търново

Велико Търново е град, намиращ се в [Северна България](#), център на едноименната [област](#) и Северен централен регион. Градът е столица на [Втората българска държава](#) и благодарение на богатото си културно-историческо наследство е важен туристически център. До 1965 година градът носи името Търново, когато пред него е добавено Велико заради предишната му слава. Градът е на 16-то място по население с 68 783 жители и един от четирите града в България с положителен естествен прираст. Разположен е между Дунавската равнина и Стара планина, върху първите възвишения на Предбалкана. Търново е основен административен, индустриален и образователен център на региона. Тук се намират [Национален военен университет "Васил Левски"](#), ВТУ ["Св. св. Кирил и Методий"](#), вторият по големина университет в България, катедралата [Рожество Богородично](#), крепостите [Царевец](#) и [Трапезица](#), множество музеи и културни забележителности, общо 1613 обекта от историческото наследство на България. През 1879 година в града се провежда [Учредителното събрание](#) поставящо началото на Третата българска държава. Пазител на града е [св. Патриарх Евтимий](#), чиято статуя се издига над сградата на [Великотърновския университет](#).

През 1185 г. братята [Асен](#) и [Петър](#) обявяват в [църквата „Св. Димитър“](#) края на [византийското господство](#), което продължило 167 години и провъзгласили Търново за столица на [новото българско царство](#). Средновековният град се разраства бързо и се развива като най-непревземаемата българска крепост през 12-14 век. Превръща се в най-значимия политически, икономически, културен и религиозен център на България. Като столица по време на [Второто българско царство](#) (1187 — 1393), той е разположен на 4 хълма — [Царевец](#), [Трапезица](#), [Света гора](#) и Девинград. Според съвременници, през [средновековието](#) Търново е бил *новият Йерусалим*, [Рим](#) и [Константинопол](#), и то взети заедно.^[5]

В българската светска и църковна книжнина от XII-XIV в. се срещат различни хвалебствия и названия на града: Царевград Търнов, Великият град Търново, Големият град Търново, Богоспасителният град Търново.

[Хълмът Царевец и Патриаршеският дворец](#)

Хълмът Царевец е заобиколен от три страни от река [Янтра](#). По време на Втората българска държава е обитаван от царския двор, [болярите](#) и патриарха. Опасан е от крепостна стена, построена върху естествени отвесни скали. [Крепостта](#) имала три входа. Главният вход почвал с подвижен мост над пресечената скала и имал три последователни врати, вторият (Малката порта) свързвал [Царевец](#) с [Асенова махала](#), а третият — с [Френкхисар](#). В средата на [Царевец](#) се издигал [дворецът](#), който се състоял от тържествена зала, църквата „*Св. Петка*“, жилищни и стопански сгради, водохранилища и помещения за стражата. Защитен бил с яки каменни стени и бойни кули.

На най-високата част на [Царевец](#) се намирала патриаршеската църква „*Възнесение Христово*“ с четвъртата [звънарна](#) до нея и резиденция на [патриарха](#). Откриването на голям брой основи на жилищни и други сгради по целия терен на хълма както в двореца, така и покрай крепостните стени дава основание да се направи изводът, че [Царевец](#) не е бил тясно затворена крепост, а истински средновековен град, гъсто застроен с жилищни и други сгради.

След Освобождението и подписания [Берлински договор](#) тук се свиква [Учредително събрание](#) на 10 февруари 1879 г. от руския комисар в България княз [Александър Дондуков-Корсаков](#)^[6], на което се приема дейвалата до 1947 г. [Търновска конституция](#), първото [Велико народно събрание](#), което избира за княз [Александър I](#), както и редица обикновени народни събрания. При избухването на [Балканската война](#) в 1912 година 28 души от Търново са доброволци в [Македоно-одринското опълчение](#).

Регионалният исторически музей (РИМ) е създаден през 1871 г. Днес в него работят научни сътрудници, уредници, екскурзоводи, реставратори и др. специалисти в следните отдели: Археология, Етнография, Християнско изкуство, Българските земи през XV–XIX в., Нова и най-нова история, Фондове и научен архив, Културно-просветен, Лаборатория за реставрация и консервация, Административно-финансов и стопански, Фотоателие и фотолaborатория, Компютърна обработка на фондовете и издателска дейност, Библиотеки и Недвижими паметници на културата.

- къща-музей на [П. Р. Славейков](#)
- къща-музей [Емилиян Станев](#)
- Археологически музей
- [Музей "Възраждане и Учредително събрание"](#)
- Музей "Нова и най-нова история"
- Музей "Затвор"
- Музей "Сарафкина къща"

- Официално действащите църкви и параклиси на територията на града са 10, а манастирът е само един. Исторически (недействащи, които са паметници на културата) са църквите ["Свети четиридесет мъченици"](#), ^[15] ["Свети Димитър Солунски"](#), ^[16] ["Свети Петър и Павел"](#) ^[17] и ["Свети Георги"](#). ^[18]
- Светите мощи на [Свети Иван Рилски](#) са донесени в Търново през [Второто българско царство](#) при царуването на [Асен и Петър](#) през 1195 г. Остават в града до 1469 г. През 1206 г. българския цар [Калоян](#) тържествено пренесъл светите мощи на свети [Михаил воин Български](#) в своята столица Търново и ги положил в патриаршеската катедрала ["Св. Възнесение"](#). След падането на Търново под османска власт (1393 г.) следите на тези мощи се губят. Великият търновски патриарх св. [Евтимий](#) му съставил житие, което е запазено до наши дни. През 1238 г. цар Иван Асен II донася светите мощи на [Света Петка](#) Епиватска в Търново. Те са поставени в специално построената църква на хълма [Царевец](#). Остават в града до падането му под турско владичество през [1393](#) г. Мощите на [Света Неделя](#) били пренесени в столицата Търново през Второто българско царство от Асеновци през XII – XIII век.
- На Трапезица са се пазили мощите на св. [Гаврил Лесновски](#), най-знаменития последовател на св. [Иван Рилски](#). Мощите на [св. Сава](#) са били в [църквата „Св. 40 мъченици“](#) и това продължава да привлича сръбски туристи и днес. Мощите на [св. Варвара](#), на [Свети Димитър](#) и на св. [Иларион Мъгленски](#) са били в църквата [„Св. 40 мъченици“](#). Мощите на свети [Йоан Поливодски](#) са били в [храм „Св. св. Петър и Павел“](#). Мощи на св. [Филотея Темнишка](#) е имало и в [църквата „Успение Богородично“](#) в [Асенова махала](#). В Търново е имало неръкотворна икона на св. [Димитър Солунски](#), донесена от царете Асен и Петър. За около един век в Търново се намирало и парче от светия кръст, пренесено от Йерусалим, от равноапостолните императори св. св. [Константин](#) и [Елена](#). Той се пазел в България до [1280](#) г.
- В наши дни във Велико Търново и околността се съхраняват мощите на редица светци — на [свети Мина](#) (в частен параклис срещу РДВР), на [Иван Рилски](#) в [Патриаршеска катедрала "Рождество Пресвета Богородица"](#) и на свети апостол [Андрей Първозвани](#), както и някои чудотворни икони — на Пресвета Богородица Троеручица в [Девически манастир "Успение Богородично"](#), [Чудотворната икона на Света Богородица](#) и [Чудотворната икона на свети Николай Чудотворец](#) в [манастир "Свети Никола"](#) - и трите в село [Арбанаси](#).
- **Стамболовият** мост над река Янтра във Велико Търново е построен в края на XIX век. Бидейки част от много модерно за времето мостово и железопътно съоръжение в Търново, състоящо се от два тунела, два железопътни и един пешеходен мост — Стамболовия, той е уникален в техническо отношение. Завършен е през [1892](#) г.

Участие в изграждането му взема виенската фирма за метални леярски изделия "Рудолф Филип Вагнер" - същата построила [Орловия](#) и [Лъвовия](#) мостове в [София](#) и [Желязната църква](#) в [Цариград](#). За строежа му е била използвана изцяло изградена дървена конструкция – скеле, изработено от търновския майстор-строител [Стоян Герганов](#) (1865-1906). Звената са подавани поотделно. На специални огнища, поставени на дървената конструкция, нитовете са загарявани на място, а звената – занитвани. В строежа са участвали белгийски, италиански, български специалисти и български работници. Първоначалното архитектурно оформление в горната част на строежа с парапета е извършено от работещия във Велико Търново в края на XIX век италиански архитект [Джовани Мосути](#). Мостът е първата крупна проява на модерното европейско мостостроене у нас, а като свободна висяща безподпорна конструкция – едно от важните постижения на Балканите.

За първи път този мост се споменава в издадения през 1893 г. пътеводител на града, подготвен специално по повод свикването на IV [Велико Народно събрание](#), заседавало в града от 3 до 17 май 1893 г.

Трявна

История на града

Тук от дълбока древност хората са живели в хармония със заобикалящата ги планина. В бурните отминали времена тя им е дала закрила от враговете, с високите си върхове и закътаните си долини. Буйната трева и вековните гори са давали на населението поминък. Историческите изследвания, подкрепени с археологически материали, ни връщат до епохата на траките. Надгробни могили и останки от жилища, отбелязват местата на тракийските поселения. Оттук през един от старопланинските проходи, е преминавал римския път от Дискодуратера (дн. с. Гостилица) до Аугуста Траяна (дн. гр. [Стара Загора](#)) известен сред местните жители като Верейския друм.

През нощта на 25 срещу 26 юли 811 г. в Тревненския, [Върбишкия](#) и [Ришкия](#) проходи на [Стара планина](#) хан Крум нанася унищожителния разгром на [ромеите](#) и убива византийския император [Никифор](#).

През втората половина на 12 век с името „Търнава“ възниква настоящото селище. Легендите говорят, че тук и в околните села, Веленци (от „веля“ – заповядвам), Поповци и Цареви ливади се заселват побягнали от Търново представители на духовния клир и боляри.

След 200 години, в края на 14 век, отново настъпват драматични събития, османското нашествие достига до земите около престолния град. През 1393 г. Търново пада под османска власт. Едно предание, записано от местния учител Христо Даскалов, разказва за много боляри потърсили убежище в Балкана, като много селища в района свързват своето възникване и своите имена именно с тези преломни моменти от историята на българския народ.

Най-старите официални сведения за Трявна са от времето на [турското робство](#) – XV-XVI век. В района на днешния град усяда население от високопланинските околни селища, обслужвало през XIII-XIV век. пътищата през планината и осигурявало охраната на проходите. Трявна се структурира като дервентджийско село от хора, изпълняващи военизирани функции. Това състояние е регламентирано със специален султански указ от 8 април 1565 г., в който за първи път се споменава името Трявна. В заповедта се казва, че в планината има място наричано Търнава, където е подходящо да се установи селище, чиито жители, срещу задължението да охраняват и пазят прохода от разбойници, да бъдат освободени от държавните тегоби и обичайни налози. Това осигурява на тревненци данъчни привилегии и пълна свобода.

През XVI и XVII век Трявна бързо се разраства. В града се преселват пришълци от Одринско, Тетевен и др. Липсата на плодородни земи тласнало хората към търсене на друг поминък и възможности, като търговията. Постепенно с труд и предприемчивост жителите на Трявна развиват и превръщат в свое основно препитание художествените занаяти [иконопис](#), [дърворезба](#), казаслък, както и мутафчийство, куюмджийство, гайтанджийство, строителство и др. Освен това до края на 17 век, пък и по-късно тревненци се занимават с копринарство и розопроизводство. Стоките на местните занаятчии достигали до най-отдалечените пазари на Османската империя, и дори отвъд нейните граници – до Австрия, Влашко и Русия. Икономическият просперитет, изобилието от камък и дърво и близостта до образците на търновското средновековно изкуство са причините от средата на 17 век в града да се роди най-старата от възрожденските художествени школи – [Тревненската](#), която включва три основни направления на художествено-творческа дейност: иконопис, дърворезба и строителство. Основоположник на Тревненската художествена школа е Витан Карчов, който работи през първата половина на 17 век. Неповторимият облик на Трявна се дължи на нейната самобитна архитектура, на поколенията майстори строители, градили църкви, мостове, училища, сътворили оригиналната и красива тревненска къща. Възрожденските улични ансамбли „Петко Р. Славейков” и „Асеновци”, в Качаунската махала, са съхранили своята автентичност и романтика. Двукатните къщи с издадени към улицата еркери и широки стрехи привличат почитателите на възрожденската архитектура. Една от най-внушителните и представителни тревненски къщи е [Даскаловата](#). Строена между 1804-1808 г., тя е дом на фамилия Даскалови и типичен образец на ранновъзрожденската жилищна архитектура, съчетаваща утилитарност и

оригиналност в екстериора. Къщата има традиционна и богата вътрешна уредба. Най-впечатляващите елементи в интериора са резбованите тавани в двете гостни стаи, с форма на слънца – шедьоври на българската дърворезба от епохата на Възраждането. В областта на иконописиста работят шест тревненски фамилии, които в продължения на два века създават шедьоври на иконописното изкуство – разхубавения тип възрожденска икона, съчетаващ традициите на средновековната иконография и догматика, и иновациите на Новото време – реализмът, одухотвореността, богатата цветова гама, пейзажността. Тревненските иконописци окичват името на Трявна със слава и блясък, работейки и в най-отдалечените кътчета на българската земя, прокарвайки по този начин внушението на своето изкуство до сърцето на обикновения човек. Тревненските резбари покриват домове и църкви с изящната си дърворезба, която смекчава строгите и еднообразни пропорции на частните и обществените сгради, внасяйки по този начин повече топлина и великолепиe в интериора. Майстори-строители, резбари, иконописци достигат изключително майсторство и виртуозност в своите творби и се утвърждават като изключително търсени и ценени през цялото Възраждане. По цялата българска земя те сътворяват и оставят за поколенията неизброими материални и духовни ценности – църкви, манастири, икони, къщи, училища, мостове, чешми, камбанарии и най-вече уникална красота. През 18 и 19 в. Трявна се превръща в един от водещите културни центрове на България, средище, в което наследството от късното средновековие се трансформира по начин, съобразен с новите обществени и икономически реалности. Така с времето започват да наричат Трявна "алтън", т.е. златна.

Сред шедьоврите на тревненското архитектурно наследство са къщите, градени от Димитър Сергюв. Калинчевата къща (1830), Добревата (1834), Сергевата (1841), Райковата (1846), Киревата (1851), са сред архитектурните творения на прочутия тревненски строител. Най-типичните и хубави образци на тревненската къща са Калинчевата и Райковата (паметник на културата с национално значение). Къщите имат сходно обемно-пространствено решение – двуетажни, с представителна фасада, обърната към уличната линия; дюкян откъм улицата; еркери наддаване на втория, жилищния етаж над първия (което разчупва фасадата и смекчава строгостта на къщата); голям чардак на втория етаж, отворен към обширен вътрешен двор.

В годините на чуждо владичество тревненци не само се проявяват като талантиливи майстори, но и така организират родното си място, в което живеят, че и до днес буди възхищение и създава повод за национална гордост архитектурния комплекс в центъра на града, включващ няколко значими паметници на строителното изкуство, свидетелстващи за предприемчивия дух на тревненеца, стремежа му към красота и самоизява.

В центъра на Трявна се намира единствения запазен днес възрожденски площад в България, с прилежащите му наоколо сгради. Уникален с градоустройственото си

решение, което позволява събирането на множество хора по различни поводи. Почти всички сгради, затварящи площадното пространство имат забележителна архитектурна стойност. Строени в различно време от различни майстори, талантът на възрожденския архитект е безспорен.

Най-представителната сграда на площада с часовниковата кула е [Тревненското школо](#). Школото е сред първите светски училища в България. Будните и предприемчиви тревненци не остават назад от напредничавите идеи на Възраждането и с усилията на цялата тревненска общественост е построена сградата, в която е организирано едно от първите в България светски училища, където се преподава по най-модерните за епохата педагогически методи. Строена през периода 1836-1839 г. сградата е издължена, с правоъгълен план, с помещения от всички страни, затварящи неголям вътрешен двор. Планът на сградата наподобява манастирските комплекси от това време. Осем години с известни прекъсвания в него е бил учител големият български поет, писател, публицист, обществен и политически деец [Петко Р. Славейков](#). Домът, в който е живяло неговото семейство сега е превърнат в музей. Тук се ражда и неговия син Пенчо Славейков – един от най-видните български поети и културни дейци.

Хармонично свързан с околната архитектурна среда и облика на Трявна е сводестия каменен мост, построен от Димитър Сергюв през 1844-1845 г. Заедно с Часовниковата кула той се е превърнал в един от символите на града. Той привнася допълнителен заряд за неповторимата атмосфера на Трявна.

Часовниковата кула (1814 г.): "направи се тревненския сахат..." – е записал летописецът на Трявна поп Йовчо. Легендата разказва, че за да се получи разрешение от османската власт за строежа на кулата, тревненки е трябвало да се откажат да носят традиционния накит за глава, [сокай](#), наподобяващ красивите царски диадеми. Часовниковият механизъм е изработен и поставен през 1815 г. от габровските майстори Къню и Геню Радославови. Днес Часовниковата кула е един от символите на Трявна. Стройният каменен силует, останал сякаш непреходен за годините, насочва погледа нагоре към бронзовата камбанария, чийто камбанен звън отмерва времето и изтичащия човешки живот.

Забележителни като композиции са двете църкви на града. В Тревненския проход в 1185 г. българските царе Асен и Петър разгромяват войските на император Исак II Ангел ([Въстание на Асен и Петър](#)), който решил отново да заличи България и предприел мащабен поход, безславно завършил след неуспешна обсада на Търново малко преди този разгром. В чест на гръмката победа е изградена най-старата църква в Трявна – храмът „Св. Архангел Михаил“. Черквата е неделим елемент от композицията на старинния площад с часовниковата кула. Датата на изграждането ѝ не е известна. През 1798 г. църквата е опожарена от кърджалиите и е повторно

възобновена от тревненци през 1819 г. В план представлява трикорабна, едноапсидна псевдобазилика с притвор. Иконите на храма и иконостаса са изработени от представители на Витановската фамилия, в периода 1820–1821 г.

Другата градска църква е „Св. Георги“. Църквата е разположена в „Долната“ махала на града. Построена е в периода 1848–1852 г. от първомайстор Димитър Сергюв. Иконостасът на храма е изработен от Димитър Дойковчето – един от най-талантливите тревненски майстори резбари. Представители на Витановската фамилия изписват иконите, а стенописите са дело на зографи от Захариевската фамилия и фамилията на поп Димитър Кънчов.

За уменията на тревненци в строителството може да се убеди всеки посетител на града, като дръзне да се разходи из живописните му улици, или като посети околните живописни селища [Боженците](#) (Боженци), [Скорците](#), [Веленци](#), [Куманите](#), [Войниците](#), [Поповци](#) (Черновръх), [Генчовци](#), [Енчовци](#), [Божковци](#), [Бижевци](#), [Раданци](#), [Плачковци](#). Характерният за балканджиите хумор прави областта около Габрово и Трявна център на най-звезeschi селищни имена в България, тук са: [Дупините](#) (Николаево), [Сърбогъзите](#), [Гъзурниците](#) (Любово), [Пръдлевци](#) и [Дупелите](#) (съседни на предходното), [Търсигъзи](#) (Търсиите, Андреево), [Торбалъжи](#), [Хитревци](#), [Креслювци](#), [Бърборци](#) [5], [Киселковци](#), [Мръзечи](#), [Трапесковци](#), [Свирци](#), [Кисийците](#), [Малчовци](#), [Бахречи](#), [Къртипяня](#), [Пържиграх](#), [Бангейци](#), [Чакалите](#), [Бърдени](#), [Побък](#), [Врабците](#) и т.н.[6] Наблизо са Върховете Голям Бедек и Малък Бедек, параклисите и екопътеките към връх Бъзовец и връх Голям Кръстец, има екопътека и за с. Боженци, пещерите Змеюва дупка [7] (Змеева, змеюва дупка) до самия град Трявна и Марина (Парова) дупка при с. Генчовци, в Национален природен парк „Българка“ с местностите Виканата скала и Студения кладенец, там се намира хижа "Българка". Географският център на България – местността [Узана](#) в централна Стара планина също не е особено далеч.

През 1938 г. съпругата на цар [Борис III](#), царица [Йоанна](#) дарява своята зестра за построяването на Детски санаториум за лечение и профилактика на белодробни заболявания, който е открит през 1944 г. В него и досега идват да се лекуват и оздравяват деца от всички краища на България.

Много тревненци се включват в борбата за национално освобождение. Активно участват в подпомагането на руските войски при [боевете при Шипка – Шейново](#) много от тях, като Минчо Стари, са техни разузнавачи, водачи в планината и доставчици на продоволствия. В Трявна е роден и сподвижникът на [Левски](#), [Ангел Кънчев](#) (1850-1871 г.). Самият Васил Левски е посещавал града неколkokратно, за да организира революционна дейност. Трявна е сред селищата, които се включват в [Априлското въстание](#). На 25 април 1876 г. в града пристига пратеник от Панагюрище с писмо от апостолите на IV Пловдивски революционен окръг [Георги Бенковски](#) и

[Захари Стоянов](#), с което се призовава към незабавен бунт. Местните дейци, водени от председателя на революционния комитет зографа Цаню Захариев, за десет дни събират чета от 50 души. Водени от войводата Христо Патрев, въстаниците на 5 май завземат града без да срещнат съпротива. На 9 май четата, вече нараснала до 110 души, се изправя срещу [башибозук](#) и редовна армия близо до селцето Нова Махала. Благодарение на избраната удобна позиция и организацията си, тревненци успяват да отблъснат три пъти атаките на османците. Въпреки това, те изпитват проблеми заради глад и недостатъчно амуниции и решават да се разделят и да отстъпят. Много от тях са заловени и екзекутирани или изпратени на заточение. През Руско-турската освободителна война от 1877-1878 г. вземат участие над 200 тревненци. От началото на декември 1892 г. тук живее като интерниран [Петко войвода](#) до падането на Стамболов, след което на 18 май 1894 г. той се връща във Варна. Гражданството се отнася с дълбока почит и уважение към войводата. Тревненци участват масово и в петте войни за обединение на България, които се водят между 1885 и 1945 година.

Свободата си Трявна посреща по Петровден 1877 г. Някогашните занаятчийски работилници прерастват в малки предприятия за мебели и текстил. През втората половина на ХХ век тук израстват модерни предприятия за производства на вълнен текстил, трикотаж, мебели, машиностроене и военна продукция. Но тревненци използват добре природните дадености на своя красив край и от самото начало на ХХ век в Трявна се развива туризъм и курортна дейност. Първите туристи през 1896 г. са посрещнати с леко недоверие, но скоро духа на модерността и вродената предприемчивост вземат връх. През 1910 г. е създадено Дружество за културно-икономическо повдигане на гр. Трявна, което заедно с управата на града, полага големи усилия за благоустрояване на селището и създаване на удобства за почиващите, идващи тук заради красивата природа и здравословния балкански въздух. През 1927 г. са издадени книга за курорта Трявна и пощенски картички, разпространява се и филм за природата и забележителностите на града. Така през 1937 г. Трявна получава статут на "почивно място" със Заповед на Главна дирекция на народното здраве.

През 1963 г. Трявна официално е обявена за курорт. Днешното управление на града с всички сили се старае да поддържа и развива тази традиция, за което говорят многото направени през последните години подобрения на централната и старинната части на града. Къщите в архитектурния резерват са запазили автентичния си вид с резбарските работилници и дюкяни, и покривите от каменни плочи. Особено колоритна, с щъркелово гнездо на комина, е сградата на Музея за азиатско и африканско изкуство (сградата на някогашната градска баня, обновена и ремонтирана с част от целевото дарение). Човек може да отпочине в градинката пред музея и да се полюбува на фонтана. Ако пък тръгне в посока към реката и погледне от мостчето, ще може да види изумителна гледка – множество риби, плуващи под моста в самия център на града. Целта на тревненци е да свържат в едно хармонично

и уравновесено цяло традиция и модерност, като по този начин града да успее и да намери своето място в бъдещия глобализиран модел на света.

Галерия „Казаков“ в Трявна отново отваря врати след 2000 г., в нея са изложени картини и пластики от дърво на братята Казакови – Никола и Димитър. [Димитър Казаков](#) – "Нерон" е първият български художник, чиито картини може да се видят в Лувъра. Галерията "Казаков" е открита първоначално през 1985 година във възрожденското „Славейково училище“ в Трявна, с подарените от художника на града над 500 от най-добрите живописни творби. Тя е единственото място в България, където могат да се видят неговите творби събрани в значима постоянна експозиция.

Днес това малко туристическо градче попада в пределите на област Габрово. В последните години град Трявна е основно променен. Центърът на града е изцяло обновен и озеленен, фасадите са боядисани, от балконите висят цветя, а между административните сгради надничат зелени, ниско окосени морави и фонтани, съперничащи на тези, които може да се видят в известните европейски столици. Това е съвременна Трявна – град, който не забравя своето славно минало, пази своето богато и уникално културно-историческо наследство и гледа без страх напред към европейското и глобално бъдеще на нашата родина – България.

Площад „Дядо Никола“ е най-значимият, уникален и единствен в България цялостно запазен Възрожденски площад – ансамбъл^[4] с прочутата [часовникова кула](#) на града, датираща 1814 г. (по сведенията на поп Йовчо, тревненският летописец, споменавана и от Славейков като основна причина за гордост у тревненци), „Славейковото (Старото) Школо“, от дясно на площада, понастоящем художествена галерия и музей на тревненската резбарска школа, с древният храм „Св. Архангел Михаил“ до него през улицата и старият каменен „Гивгирен мост“ (Гърбавия мост), свързващ чаршията с площада.

Къщите в архитектурния резерват са запазили автентичния си вид с [резбарските](#) работилници и дюкяни, а покривите са с каменни плочи. В такъв стил е и черквата на града (точно срещу часовниковата кула).

В Трявна се намира [Специализираният музей за резбарско и зографско изкуство](#), една от забележителности от [Стоте национални туристически обекта](#) на [Българския туристически съюз](#). Други по-известни музейни обекти са "Даскаловата къща", "Райковата къща" (Родната къща на проф. [Пенчо Райков](#) – първият български химик), "Калинчевата къща", къща-музей "Ангел Кънчев", Старото школо, Музей на иконата, Славейкова къща (родната къща на писателя [Пенчо Славейков](#)).

Габрово

Габрово е град в централна България, административен и стопански център на едноименните [община Габрово](#) и [област Габрово](#). Разположен е по поречието на река [Янтра](#) в северното подножие на Шипченския дял на [Стара планина](#). В непосредствена близост до него, в местността [Узана](#) се намира [географският център на България](#). Населението на града към края на 2009 година е 60 281 жители

История на града

Възникване

Според най-разпространената легенда Габрово е основан от Рачо Ковача преди около 250 години. Историята гласи, че той бил странстващ майстор ковач, който се установил под едно габрово дърво. Съществуват много други, но не толкова популярни легенди за първи заселници на Габрово.

Габрово възниква през средните векове като стратегическо селище в близост до старопланинските проходи. На два [km](#) източно от града се намира крепостта „Градище“. По откритите златни и медни монети от времето на римските императори Константин I Велики (306-337 г.н.е.) и Юстин II (565-578 г.н.е.) археолозите датират крепост Градище като късноантична и ранносредновековна (от 4 до 6 век)

При археологически проучвания на територията на крепостта са разкрити крепостна стена с дължина около 4 km, която е обграждала крепостта, 42 гъсто застроени жилищни сгради, помещения на гарнизона, охраняващ крепостта, главен вход и три охранителни кули. В най-високата част на крепост Градище се е намирал главният храм, построен през IV век, а малко по-късно към него е изградено и помещение за кръщение, т.н. баптистерий. Крепост Градище е разрушавана и възстановявана многократно, счита се, че престава да съществува след падането на България под турско владичество.

През 2012 г. е направено почистване на разкопките в м. Градище, а през 2013 г. се предвижда продължаване на разкопките.^[5]

При археологически разкопки през 1985 и 1989 г. е проучен многослоен некропол в центъра на Габрово, съществувал в периода XIII-XIX в., както и останките от църквата „Св. Петка“. Смята се, че църквата е построена след престоя на мощите на св. Петка Българска в селището, при пренасянето им от Епиват във Велико Търново

през 1298 г. Така е потвърдено съществуването на селище на габровска територия още по времето на [Втората българска държава](#).

Габрово е родният град на [Иван Калпазанов](#), който построява и заедно с [Васил Карагьозов](#) оборудва с модерни немски машини първата фабрика за текстил в Габрово и в новоосвободеното Княжество България (1882). Превърнал се в българския Манчестър, в Габрово се раждат и заселват много изявени предприемчиви личности. Така в Габрово с бързи темпове паралелно се развиват индустрията и образованието.

В края на XII век тук се развиват занаятите и търговията, както и производства, свързани с обслужването и опазването на проходите през Балкана — ковачество, оръжейничество и др. В годините на османското владичество Габрово е голям занаятчийски и търговски център. През XIX век тук се практикувани 26 занаята — ковачество (налбантство), ножарство, чакракчийство, грънчарство, гайтанджийство, кожарство, бубарство и много още. Първата текстилна фабрика (1882 г.) е основана от [Иван Колчев Калпазанов](#) с помощта на [Васил Карагьозов](#) в съдружие с Петко Цокев.

Османски период

Най-вероятно първоначалните заселвания са били около „Топлика“ — извор на пътя към [Балкана](#), в подножието на хълма „Петкова нива“. Те са станали вероятно преди около 600–700 години, а може би и по-рано. Един от първите писмени документи, в които се споменава Габрово, е от 1704 г.^[6] В него се иска разрешение за ремонт на [църквата „Св. Петка“](#) и се казва, че „тя е наша от завоюването до ден днешен“. По тези думи може да се съди, че Габрово е съществувало при падането на България под турско робство (1396 г.) и доста преди това, за да има църква. На около 2 km североизточно от града се намира крепостта „Градище“, съществувала до началото на VII век. Останките от тази крепост могат да се разгледат и днес, въпреки че се нуждаят от реставрация. Там последно са правени разкопки през деветдесетте години на XX век.

През 1622 г. [Евлия Челеби](#) преминава през [Шипченския проход](#) с въоръжен отряд от 500 души на път за османския поход срещу [Австрия](#). Според неговия пътепис: *задължените да охраняват прохода габровци не се колебаят да нападнат преминаващите през него турски куриери, малки групи войници и други пътници*. На слизане към Габрово], "на едно тясно, диво и каменисто място, пригодно за [хайдушки засади](#)", отрядът на Евлия Челеби е нападнат и турците два пъти водят сражение. За Габрово Евлия Челеби пише: *Боже, прости ме, но селото е бунтовническо, не е за отсядане на пет или десет души в него... С една дума тези*

селяни вършат разбойничество в Шипченската планина, не настаяват в селото си дори 150-200 души конници, а онези, които се настаят там със сила, не изпращат със здраве. Благоразумните да не ходят на тези планини, защото и зиме, и лете има много разбойници.^[7]

През 1860 г. Габрово е обявено за град. [Феликс Каниц](#) казва за него, че през 70-те години на XIX век „е една голяма работилница“ и че е „град, който живее от водата“, имайки предвид масово използваната водна сила. Славата на габровските изделия се носи из цялата Османска империя, че и извън нея. В Букурещ и сега има улица, носеща името „Габровени“.

Българско възрождане

Бързият икономически възход и националното пробуждане са причина още през 1835 г. тук да се открие първото българско светско училище. През 1872 г. то прераства в средно училище, а от 1889 г. - в [Априловска гимназия](#), наречена така в чест на основателя си [Васил Априлов](#), виден възрожденски деятел. Строят се красиви възрожденски къщи, църкви, мостове, чешми, часовникова кула (1835). Жителите на града вземат дейно участие във въстанието на [Капитан дядо Никола](#) през 1856 г., в [Търновското въстание](#) от 1862 г., в четите на [Хаджи Димитър](#) и [Стефан Караджа](#) (1868), на Христо Ботев (1876), на [Цанко Дюстабанов](#) (1876 г. - изцяло формирана в Габрово). През 1868 г. [Левски](#) създава тук революционен комитет. Градът е родно място на [Васил Априлов](#), [Цанко Дюстабанов](#), [Поп Харитон](#), композитора [Емануил Манолов](#), [Тодор Бурмов](#) и много други.

След Освобождението

И след Освобождението през 1878 г. Габрово се развива като най-крупния текстилен център на България, неслучайно получил прозвището „българският Манчестер“. Градът открай време се слави с пестеливостта и остроумието на своите жители, поради което тук се намира единственият в света [Дом на хумора и сатирата](#).

„Етър“

Архитектурно-етнографският комплекс „Етър“ се намира в покрайнините на град Габрово. Представлява музей на открито, чиято цел е да покаже какви са били архитектурата и битът на Габрово и района през втората половина на XVIII в. и началото на XIX в.

Архитектурно-етнографският комплекс „Етър“ е създаден през 1964 г., а е обявен за архитектурно-етнографски паметник на културата с национално значение с брой 101 на Държавен вестник от 1971 г.

Комплексът се намира на 9 км от Габрово, за улеснение на посетителите има редовни автобусни линии от града.

В музея има общо 50 обекта - къщи със занаятчийски работилници, водни съоръжения и други сгради. Тук се намира и единствената в България колекция от технически съоръжения, задвижвани от вода - валявици, воденици, тепавица, точило и др.

На занаятчийската чаршия (централната търговска улица) в Етър могат да се видят 16 къщи, точни копия на сгради, съществували в миналото в Габрово и региона. На занаятчийската улица посетителите могат да наблюдават в реално време работата на майсторите. Представени са множество занаяти – хлопкарство (изработка на ковани хлопци – звънци за животни), грънчарство, шекерджийство (изработка на захарни изделия), кожухарство, бакърджийство (изработка на медни съдове) и др. Освен че наблюдават автентичната технология, по която работят майсторите, посетителите могат да си закупят изделията, сътворени пред очите им. При предварително запитване от комплекса организират и курсове за обучение в традиционни занаяти.

Посетителите на Етър могат да станат свидетели и на възстановки на традиционни обичаи по време на празници като Лазаровден (осем дни преди Великден), Гергьовден (6 май), Еньовден (24 юни), Илинден (20 юли) и др.

През първите петък, събота и неделя на месец септември всяка година в архитектурно-етнографския комплекс “Етър” се провежда Международният панаир на народните занаяти. По време на панаирните дни майстори от страната и чужбина представят изделията от занаята, който владеят. Панаирът се организира от Министерството на културата и община Габрово.

Всяка година в комплекса се организират детски конкурси за изработване на сурвакници, мартеници и плашила. През май се провежда пленер на детската рисунка. Всяка събота и неделя през летния сезон на открито или в къщите на занаятчийската улица се правят демонстрации на различни стари домашни занятия - боядисване с растителни багрила, източване на грънчарско колело, плетене на изделия от царевична шума. На територията на архитектурния комплекс има и хотел, в който посетителите могат да отседнат, и ресторант, в който да опитат традиционни ястия, приготвени по стари местни рецепти.

Шипка

Шипка е връх в [Стара Планина](#) с [надморска височина](#) 1326 м, разположен на изток от [Шипченския проход](#). До 1951 г. върхът носи името Свети Никола, а до 1977 г. - връх Столетов. Върхът символизира героизма и самопожертвователните усилия за освобождението на България от Османско робство.

През 1934 г. на върха е построен [Паметникът на свободата](#), до който водят автомобилен път и каменно стълбище. Паметникът е част от [Национален парк-музей Шипка](#). Шипка се нарича и върхът (с височина 1232 м), разположен на север от главното било и на запад от Шипченския проход. По време на [Руско-турската война \(1877-1878\)](#) в началото на август 1877 г. генерал [Николай Столетов](#) организира отбраната на Шипченския проход, като разполага Шипченския отред (в който влизат и 1, 2, 3, 4 и 5 дружина на [Българското опълчение](#)) на връх Св. Никола, връх Орлово гнездо и връх Шипка. Решителните сражения се водят от 21 до 26 август (виж [Шипченска битка \(август 1877\)](#)). Защитниците показват изключителен героизъм и въпреки численото превъзходство на противника, атаките са отблъснати.

Калòфер

Калòфер е [град](#) в [Южна България](#). Той се намира в [Община Карлово](#), в [Област Пловдив](#) и е в близост до град [Карлово](#).

История

Легендата за Алтън Калофер Легендата разказва, че Калофер е основан в средата на 16 век ([1533](#) г.), когато група мъже, предвождани от Калифер войвода, “влaдеели” тази част на Стара планина и постоянно нападали преминаващите турските кервани. Невъзможността да се справи с Калифер войвода и хората му, принудила султана да разреши на хайдутите да се заселят по тези земи при условие, че престанат да нападат керваните. Войводата приел предложението и се установил в землището на днешен Калофер. Легендата също разказва, че заселвайки се тук, тези мъже нямали жени и затова "откраднали" невести от близкия град [Сопот](#). През следващите векове Калофер израства като важен културен и търговски център, с доходоносен поминък за местните хора, заради което бил наречен „Алтън Калофер” (Златен Калофер). Привилегиите, които градът получава още от самото си начало, са спомогнали за съхраняването на чисто българския му характер. В разцвета на развитието на занаятите в градчето работят около 1200 чарка за плетене на [гайтани](#). В Калофер винаги са празнували и се празнуват традиционните български празници.

Калофер е опожаряван поне 3 пъти от турците, за последно през [1877](#) г., когато са избити всички мъже и градът е разрушен от турска войска. Горската растителност милостиво е скрила следите, които тук-там все още могат да бъдат открити. При всяко опожаряване хората с общи усилия съграждат всичко наново, пренасяйки камъни със собствените си ръце, работейки нощем. Обикновено са започвали от църквата или манастира. С течение времето калоферци са изработили механизми за оцеляване и са развили упоритост, които черти са характерни за хората от този град и до днес. Също така там е най - красивият град за живеене !

В Калофер се намира [Националният музей "Христо Ботев"](#), част от [Стоте национални туристически обекта](#) на [Българския туристически съюз](#). Работно време: 08:00-12:00 и 13:30-17:30 ч. (има печат на БТС). Друга местна забележителност е Музеят на просветното дело, който се помещава в едно от първите училища в България. Негов основател е бащата на [Христо Ботев](#) - даскал [Ботьо Петков](#). Най-новият музей в града е Калоферската къща на историята. Той представлява своеобразен етнографски и културен център, пресъздаващ традициите от далечното минало, съчетано с бита, нравите и облеклото на прадедите ни.